

Srbija i evroregioni

STRAH OD DECENTRALIZACIJE

Srbija ima veoma negativan stav prema evroregionima jer se neopravdano pretpostavlja da će biti stvorena nova ekonomska teritorija koja nije pod centralnom vlašću

Zora Mijatović

Kada je jedan švajcarski potencijalni finansijer nedavno ušao u jednu od ovdašnjih državnih institucija da pregovara o uslovima ulaganja u telekomunikacije, dat mu je za sagovornika trećerazredni saradnik, samo zato što je bio skromno obučen, pa nije izgledalo da je "težak" milijardu dolara, kao što je i bio. I čovek se vratio kući neobavljena posla, iako je bio spreman da u Srbiji odreši kesu.

Najveći švajcarski finansijeri sada sede u bordu fondacije »Evrobalkans« sa mnogim drugim potencijalnim investitorima koji žele da ulažu u razvoj evroregiona na potezu od Hrvatske do Moldavije i od Mađarske do Grčke. Među njima nema domaćih industrijalaca, kako za GL potvrđuje Nikola Šobot, direktor ove fondacije, jer naše tajkune izbegavaju da pozovu u ovo odabrano društvo zato što imaju "čudan CV". Predstavnici stranih korporacija, profesori poznatih univerziteta i drugi ugledni stranci su tu jer su ih lobirali za upravni odbor fondacije njeni osnivači: 52 opštine iz 10 zemalja, među njima i pet iz Srbije, Dimitrograd, Lebana, Trgovišta, Prokuplja i Pirota.

S nekim beogradskim i vojvođanskim opštinama tek se pregovara da uđu u ovu fondaciju koja, kako veli Šobot, ima "u neku ruku mandat Saveta Evrope da podstiče formiranje evroregiona u jugoistočnoj Evropi". Strane korporacije vide interes da se u ovom regionu pozicioniraju i putem saradnje sa evroregijama.

Šobot najavljuje za februar 2006. osnivanje federacije između 20 evroregiona jugoistočne Evrope.

-Dobili smo za to podršku nemačke vlade i osnivačku skupštinu ove federacije najverovatnije ćemo organizovati u Karadorđevu. Kada smo krenuli u pregovore, bugarski i grčki evroregioni su odmah pristali, bugarski i rumunski takođe, rumunski i moldavski isto. Hrvate ova ideja podseća na Jugoslaviju, pa ćemo nastojati da ih razuverimo. Osnivanjem federacije evroregiona želimo da oni mogu, sa kritičnom masom ljudi koji žive na tim područjima, lakše da utiču na centralne vlasti da se države decentralizuju, da se stvaraju uslovi za jačanje samih evroregiona i slično - objašnjava Šobot.

On najavljuje za iduću godinu i stvaranje novog evroregiona u jugozapadnom delu Srbije, koji će obuhvatiti Sandžak, a protezaće se od Goražda do Peći.

Od DKMT do Evrobalkana

Dve evroregije danas zahvataju delove Srbije, na njenom severu i na njenom jugoistoku.

Prva je Dunav-Kriš-Moriš-Tisa (DKMT), koju čine Vojvodina i po četiri županije iz Mađarske i Rumunije, nastala 21. novembra 1997. godine, kada je u Segedinu potpisan protokol o saradnji. Momentalno ovom evroregijom predsedava u ime Vojvodine Bojan Pajtić, vojvođanski premijer koji ističe da su DKMT "započeti značajni projekti u oblasti privrede, ekologije, infrastrukture, obrazovanja, kulture i informisanja". Na portalu DKMT može se pročitati da je u ovoj evroregiji, "bez obzira na postojeće probleme, proteklih nekoliko godina najznačajniji razvoj postignut na polju povećanja broja i modernizaciji graničnih prelaza".

Vojvodina je i članica Skupštine evropskih regija (AER). Pokrajinska administracija deli stav da evropski regioni u procesu evropskih integracija, imaju «presudnu ulogu» u obezbeđivanju razvoja novog koncepta Evrope, kako je to istaknuto na nedavnom zasedanju AER-a u Strazburu, kada su sumirani rezultati dvadesetogodišnjeg rada ove asocijacije.

Druga evroregija zove se Evrobalkan, koju su, na inicijativu Saveta Evrope ("evroregije su njegov brend", kako primećuje Šobot) osnovale u oktobru 2002. godine 30 opština iz Srbije, 20 iz Bugarske i 16 opština iz Makedonije, uključujući i dva glavna grada, Sofiju i Skoplje. Od vlade ...Živkovića "na mišiće" je 2003. izdejsstvovano da ona i zvaničnim dokumentom, na osnovu Zakona o lokalnoj samoupravi, prizna ovam regionu svojstvo organa lokalne samouprave, kako iznosi Šobot. Skupštine svih 30 opština na jugoistoku Srbije izglasale su svoje priključenje ovom evroregionu.

Kao jedan od njegovih najvećih dosadašnjih uspeha Nikola Šobot ističe onaj koji je postigao komitet za čelik, jedan od dva tela Evrobalkana za regionalni razvoj.

-U komitetu za čelik napravljen tripartitni ugovor između tri kompanije i to MIN-a iz Niša, Glabvostroja iz Sofije, koji se bavi iskopavanjem rude i izvoznika Maksstila iz Skoplja. Jedni iskopavaju rudu, drugi je prerađuju a treći izvoze. Oni su u prvih godinu i po dana napravili profit od blizu milion dolara. U građevinskom komitetu stvari ne idu baš najbolje, jer je problem u tome što tu postoje razne interesne grupacije i uglavnom jedne rade protiv drugih, tu ne možemo mnogo da pomognemo - iznosi Šobot.

Evrobalkan ima još niz drugih aktivnost, među kojima je i stvaranje sopstvenih brendova u poljoprivredi, za koje bi certifikate dobijao od odgovarajućeg tela Evropske komisije. Idućeg leta napraviće i dvomesečni kamp na ostrvu Vido pored Krfa za decu bez roditelja, staru između 13 i 16 godina, koja žive po domovima od kojih su neki, kao onaj u Nišu, "gori od centralnog zatvora u Beogradu", kako ističe Šobot.

Na najutroženijim područjima

I dok su prvi evroregion početkom pedesetih stvorile tri bogate zemlje, Švedska, Danska i Norveška, koji i danas funkcioniše i diči se time što je uspeo da, sam sakupivši novac, izgradi najveći most na svetu koji spaja Šveđane i Dance - evroregioni u jugoistočnoj Evropi i na Balkanu počeli su da nastaju na kritičnim područjima početkom devedesetih godina prošlog veka, posle demokratskih promena u tim zemljama. Prvo između Bugarske i Grčke, pa između Rumunije i Bugarske.

-Recimo, na područja koji obuhvataju Makedonija, Albanija i Grčka, imamo jedan veoma dobar evroregion čiji je centar na Ohridu. Tu smo mi, koji smo napravljeni na jednom veoma nezgodnom delu Evrope, između Bugarske, Makedonije i Srbije, koji presecaju putevi šverca ljudi i droge. Takođe imate evroregion između Bosne, Srbije i Hrvatske, Bijeljina-Loznica-Županja - izosi Šobot.

On kaže da u jugoistočnoj Evropi nema mnogo evroregiona, kao i da nisu institucionalizovani kao Evrobalkan, jer većina država u ovom delu sveta, pa i Srbija, imaju "veoma negativan stav o evroregionima, ne samo zbog toga što oni donose decentralizaciju, već i što se neopravdano pretpostavlja da će doći do stvaranja možda nove ekonomske teritorije koja nije pod centralnom vlašću tih država". Takođe, problem su i meke granice, jer je, recimo, kako navodi Šobot, jedan evroregion između Slovačke i Mađarske imao problema sa masovnim švercom kada su uspostavili meke granice, pa je taj projekat morao biti zaustavljen.

-Evroregioni u jugoistočnoj Evropi uglavnom su svina nivou nevladinih organizacija. Rade projekte i odobravaju im se za njih budžeti. Fondacija Evrobalkans, koju treba razlikovati od evroregiona Evrobalkan, nastoji da pomogne svim evroregionima u jugoistočnoj Evropi da se institucionalizuju ukoliko je to moguće - napominje Nikola Šobot.

Na putu za aki

Nađa Ćuk, zamenica šefa Kancelarije Saveta Evrope u Beogradu kaže da danas postoji oko 100 evroregiona, a oni u zapadnoj Evropi su mnogo jači i uspešniji. Jedan od najvećih i danas jeste onaj koji se zove "Četiri motora Evrope" i, obuhvata Italiju, Španiju, Nemačku i Francusku, sa puno regiona i lokalnih zajednica.

Ova ekspertkinja je nedavno u Novom Sadu za okruglim stolom "Kuda ide Vojvodina" iznela da je Evropska komisija predložila Evropskom parlamentu i Evropskom savetu donošenje propisa kojim bi se evroregioni uneli u aki (acquis communautaire), kako se popularno naziva pravo EU.

-Komitet regiona, jedno od tela EU, snažno je podržao takvu inicijativu, ali misli da treba uneti u propise i mogućnost ustanovljenja ne samo pograničnih nego i

transnacionalnih evroregiona. Time bi EU zaokružila ugrađivanje evroregionalne saradnje u svoj pravni sistem. Značajno je i to što se istovremeno predlaže i donošenje finansijskih instrumenata koji bi podržali evroregione. Za nekog ekonomskog analitičara bila bi prava inspiracija da pogleda vrlo komplikovane predloge regulative kojom se reformišu tri vrlo velika fonda, evropski socijalni fond, kohezioni fond i fond za evropski regionalni razvoj. I kao jedan od prioriteta u ovim fondovima se predviđa evroregionalna saradnja - ističe Nađa Ćuk.

Međunarodno-pravni instrumenti koji danas postoje i na osnovu kojih se stvaraju evroregioni, zapravo su "sublimisali sve vrste prekogranične saradnje i pretočili ih u norme", kako iznosi Ćukova. Najvažniji dokument je Konvencija Saveta Evrope o prekograničnoj saradnji teritorijalnih zajednica iz 1980. godine, poznatiji kao Madridska konvencija, sa njena dva dodatna protokola, jednim iz 1995 i drugim iz 1998. godine. Ovim poslednjim ustanovljen je pravni osnov i za transnacionalnu regionalnu saradnju, koja podrazumeva da ne samo pogranične već i međusobno udaljene regionalne i lokalne zajednice mogu da zaključuju ugovore na osnovu kojih prave zajednička tela ili institucije, koji su se u međuvremenu nazvali evroregioni.

Novе podele na zapadnom Balkanu?

Jelica Minić iz Evropskog pokreta za Srbiju kaže da je za ostvarivanje svoje regionalne politike Evropska unija do sada trošila oko 40 miliona evra godišnje, ili više od jedne trećine svog budžeta.

-Pvi cilj je pomoć najsiromašnijim regionima, čiji je bruto domaći proizvod manji od 75% proseka EU. Novac iz evropskih fondova daje se tim regionima za njihovo ekonomsko i socijalno restrukturiranje, seoski razvoj, borbu protiv nezaposlenosti...Najznačajniji je evropski fond za regionalni razvoj, osnovan 1975. godine i usmeren je upravo na smanjivanje regionalnih razlika i finansira najveće strukturne programe i restrukturiranje privrede - kaže Minićeva.

Srbija će moći da očekuje novac za regionalni razvoj i restrukturiranje privrede, kao i druge velike projekte tek kada postane kandidat za članstvo u EU. Do sada je koristila CARDS program, a od ovog proleća ima mogućnost da povlači pare i iz prorama INTEREG, prema projektima prekogranične saradnje i povećanje nekih institucionalnih kapaciteta.

-A kandidati za ulazak u EU, kao što je Makedonija, ili Bugarska i Rumunija koje će u Evropsku uniju ući već za godinu ili dve, već mogu da koriste ili već koriste strukturne fondove za investicije u ruralni razvoj, u infrastrukturu, restrukturiranje i formiranje kadrova. Mi smo za sada iz te priče isključeni. Zbog toga mi iz nevladinih, ali i oni iz vladinih organizacijam, kukamo na svakom mogućem mestu i ukazujemo da se time stvaraju nove podele na zapadnom Balkanu i nova zaostajanja onih koji su i inače najzaostaliji, a to smo mi, Bosanci i Albanci - zaključila je Jelica Minić.